

บทที่ 10

การประกันคุณภาพการศึกษา

ขอบข่ายเนื้อหา

การประกันคุณภาพการศึกษา มีส่วนสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
2. แนวทางดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา
3. การนำ TQM และ ISO 9000 มาใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
4. กิจกรรมการดำเนินการประเมินผลภายในสถานศึกษา
5. ยุทธศาสตร์ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

จุดประสงค์

1. อธิบายความหมายของการประกันคุณภาพได้
2. บอกแนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพได้
3. ระบุยุทธศาสตร์ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้
4. ระบุบทบาทของครูที่มีต่อการประกันคุณภาพภายในได้

สาระเนื้อหา

1. คุณภาพการศึกษา
 - คุณภาพด้านปัจจัย
 - คุณภาพของกระบวนการ
 - คุณภาพของผลผลิต
2. ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
3. แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อมุ่งสู่มาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด
 - การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน
 - การบริหารจัดการคุณภาพ

- การตรวจสอบทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา
 - การรายงานคุณภาพการศึกษา
4. การนำ T-QM และ ISO 9000 มาใช้ในการประกันคุณภาพของโรงเรียน
 5. กิจกรรมการดำเนินการประเมินผลภายในสถานศึกษา
 6. ยุทธศาสตร์ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

คุณภาพการศึกษา

แนวความคิดในเรื่องของ "คุณภาพการศึกษา" (Quality of Education) แต่เดิมมักหมายถึง การประเมินผลผลิต (Outputs) ทางการศึกษามากกว่ากระบวนการและมักเน้นวิธีการวัดด้วยวิธีการเชิงปริมาณ อย่างไรก็ตามได้มีคำถามเกิดขึ้นว่า ตัววัดเชิงปริมาณเหล่านี้เพียงพอหรือไม่ที่จะใช้อธิบายความผันแปรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในผลผลิตทางการศึกษานั้น โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนและในโรงเรียน สถาบันนานาชาติเพื่อการวางแผนการศึกษาขององค์การยูเนสโก (International Institute for Education Planning, UNESCO) ได้ให้ความหมายของคุณภาพการศึกษาว่า ประกอบด้วย 3 มิติ ที่มีความสัมพันธ์เชิงระบบซึ่งกันและกัน อันได้แก่

1. คุณภาพของปัจจัย (Inputs) ที่ใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ หลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา
2. คุณภาพของกระบวนการ (Process) ได้แก่ การเรียนการสอนและการบริหารจัดการ
3. คุณภาพของผลผลิต (Outputs) ทางการศึกษา ได้แก่ คุณภาพของนักเรียน อันประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

กล่าวคือ ในการจัดการศึกษา เมื่อนักเรียนเข้าสู่สถานศึกษาแล้ว ปัจจัยนำเข้าที่สำคัญอันประกอบด้วยครูก็จะดำเนินการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนตามกรอบหลักสูตร โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการของแต่ละสถานศึกษาจนจบหลักสูตรและได้ผลผลิตเป็นผู้สำเร็จการศึกษาที่มีคุณภาพ (ฮาร์ริง จันทวานิช และไพบูลย์ แจ่มพงษ์, หน้า 2545)

1. ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการทางการศึกษาที่จะช่วยสร้างความเชื่อศรัทธา

และความพึงพอใจให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ปกครอง ประชาชน และสังคมว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับ ไว้วางใจ และเชื่อมั่นของสังคมว่า สามารถผลิตผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ฉะนั้น ปัจจัยและกระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้มีมาตรฐานจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญ

เข็มทอง ศิริแสงเลิศ (2540, หน้า 33) มีแนวคิดว่าการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การประกันคุณภาพของการบริหารงานโรงเรียน ว่าได้มีการวางแผนการทำงานและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผลผลิตของโรงเรียนมีคุณภาพตรงตามมาตรฐานทางการศึกษาและตรงกับความต้องการของผู้รับบริการได้ตลอดเวลา

สงบ ลักษณะ (2542, หน้า 2) ให้ความเห็นว่า การประกันคุณภาพทางการศึกษาเป็นกระบวนการวางแผนและกระบวนการจัดการของผู้ที่รับผิดชอบจัดการศึกษา ที่จะรับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่าจะพัฒนา ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้ครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพ ที่ระบุไว้ในหลักสูตรและตรงกับความมุ่งหมายของสังคม

อุทุมพร จามรมาน (2543, หน้า 21) มีความเห็นว่า การประกันคุณภาพทางการศึกษา เป็นการให้ความมั่นใจแก่ประชาชนทุกคนว่า ทำงานเต็มที่ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุด

สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอย่างมีคุณภาพเป็นระบบได้มาตรฐานอย่างต่อเนื่อง จนสร้างความมั่นใจให้กับสังคม ว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพได้มาตรฐานตามจุดหมายของหลักสูตรและความต้องการของสังคม

2. แนวทางการดำเนินประกันคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ (2542, หน้า 18 - 19) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งไปสู่มาตรฐานที่กำหนดไว้ดังนี้

1. การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

1.1 กำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน และสนองนโยบาย กฏ ระเบียบต่างๆ

1.2 จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้เป็นแผนแม่บทการดำเนินการจัดการศึกษา
ของสถานศึกษาในช่วงเวลาที่กำหนด โดยกำหนดเป็นแผนงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.3 ประกาศและชี้แจงให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเข้าใจและนำไปปฏิบัติงานได้ตรงกัน
รวมทั้งเป็นแนวทางในการตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา

2. การบริหารจัดการคุณภาพ

2.1 จัดการพัฒนาองค์กรให้มีโครงสร้างหน้าที่รับผิดชอบ วิธีการดำเนินงาน
กระบวนการและทรัพยากรที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2.2 จัดและพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ความเข้าใจและร่วมกันปฏิบัติงานตามที่
ได้รับมอบหมาย

2.3 กำหนดนโยบาย แนวดำเนินงาน และวิธีการปฏิบัติงานในสถานศึกษาด้านการ
เรียนการสอนและด้านการจัดการและบริการให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นมาตรฐาน
การดำเนินการร่วมกัน ทั้งระดับผู้บริหาร หัวหน้างาน/โครงการ และผู้ปฏิบัติงาน

2.4 ติดตามกำกับกับการดำเนินงานระบบคุณภาพทุกระดับอย่างเคร่งครัดต่อเนื่อง

3. การตรวจสอบทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา

3.1 ตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติงาน/โครงการของตนเองเป็นระยะและต่อเนื่อง
สม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ปรับปรุงแก้ไข การปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของงานที่
กำหนดไว้

3.2 ทบทวนผลการดำเนินงานของสถานศึกษาทั้งประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
ของระบบคุณภาพในสถานศึกษา โดยคณะผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง
ชุมชน ทุกสิ้นปีการศึกษา เพื่อพัฒนาระบบคุณภาพและการดำเนินงานต่อไป

4. การรายงานคุณภาพการศึกษา

4.1 รายงานคุณลักษณะและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นระยะและทุกสิ้นภาคเรียนให้
ผู้เรียนและผู้ปกครองทราบ

4.2 รายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานและแผนพัฒนาที่กำหนดไว้ใน
ธรรมนูญสถานศึกษา ให้ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.3 รายงานความสำเร็จของการดำเนินงานจัดการศึกษาตามเป้าหมาย เมื่อครบรอบตามช่วงเวลาของธรรมเนียมสถานศึกษา ให้ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทราบ

3. การนำ TQM และ ISO 9000 มาใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

TQM และ ISO 9000 มีหลายสิ่งหลายอย่างที่น่าสนใจ สามารถที่จะเลือกมาใช้ในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนได้

1. มาตรฐานการศึกษา

มาตรฐานการศึกษามีหลายระดับ ได้แก่ มาตรฐานการศึกษาระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับโรงเรียน มาตรฐานการศึกษาระดับโรงเรียนนั้นเกิดขึ้นจากคณะกรรมการโรงเรียนเป็นผู้กำหนดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน (ลูกค้า) เมื่อโรงเรียนได้มีการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานของโรงเรียนแล้ว ก็สามารถที่จะกำหนดมาตรฐานขึ้นมาใหม่ โดยการกำหนดให้สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ จนสามารถที่จะพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานระดับชาติได้ สำหรับโรงเรียนที่คณะกรรมการโรงเรียนเห็นว่าโรงเรียนมีปัจจัยที่ดี มีกระบวนการจัดการที่มีคุณภาพก็อาจจะตั้งมาตรฐานของโรงเรียนเท่ากับมาตรฐานระดับชาติ และพัฒนาต่อไปให้ถึงมาตรฐานสากล

2. การบริหารคุณภาพ

ดร.อิโตชิ คูเม ได้แยกแยะแนวทางการบริหารคุณภาพสมัยใหม่ (Modern Quality Management) ที่ใช้อยู่ออกเป็น 2 แนวทาง

2.1 แนวทางการบริหารคุณภาพ โดยใช้มาตรฐาน (Standard-Based Quality Management) แนวทางนี้มีกิจกรรมหลัก 2 ประการ การสร้างระบบคุณภาพมาตรฐาน และการควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐาน

ประการที่ 1 การสร้างระบบคุณภาพตามเอกสารมาตรฐาน ก็คือ การเรียงลำดับขั้นตอนการไหลของการทำงาน (Work Flow) ให้เป็นเอกสารแจกจ่ายและฝึกสอนให้ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติตาม

การทำเช่นนี้จะทำให้เกิดความชัดเจนต่อวัตถุประสงค์ของกระบวนการทำงาน ซึ่งเป็นภาพรวมของการทำงานย่อย ๆ ของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนว่าจะผลิตอะไร อย่างไร ส่วนไหน ในกระบวนการนั้น

ประการที่ 2 การควบคุม คือ การตรวจสอบว่าได้ทำตามข้อกำหนดในเอกสารมาตรฐานหรือไม่ และได้ผลการทำงานอย่างไร หากไม่เป็นไปตามข้อกำหนดในเอกสารมาตรฐาน ก็จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงจนกว่ากระบวนการทำงานและผลลัพธ์เป็นไปตามข้อกำหนดในเอกสารมาตรฐาน

ทำอย่างไรให้กระบวนการทำงานและผลลัพธ์นั้น ปรากฏเห็นได้ด้วยตาอยู่เสมอ เช่น เขียนผังวิธีการทำงาน รายงานความคืบหน้า

2.2 การบริหารคุณภาพแบบให้คนเป็นศูนย์กลาง (People-Centered Quality Management) แนวทางนี้เน้นการสร้างจิตสำนึกให้แก่ทั้งผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานทุกระดับชั้น ทั้งทั้งองค์กรว่า คุณภาพ เป็นสิ่งที่สำคัญต่อลูกค้ามากพอ ๆ กับที่มันเป็น ค่าของคน ในตัวของพวกเขาเอง

ระบบบริหารนี้มีได้ละเลยต่อการทำให้เป็นมาตรฐาน เน้นความสำคัญของการสร้าง คนให้รู้จักคิดค้น สร้างสรรค์ตลอดเวลา ที่จะหาทางปรับปรุงผลิตภัณฑ์และการบริการของตนเอง ให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น มากกว่าให้ความสำคัญต่อเอกสารมาตรฐาน

ระบบคุณภาพ ISO 9000 เป็นแนวทางการบริหารคุณภาพแบบที่ 1 ส่วนการบริหารคุณภาพ TQM จะยึดถือตามแนวทางที่ 2

ศ.ดร.ฮิโตชิ คูเม กล่าวว่า การบริหารจะไม่สามารถบรรลุผลอย่างแท้จริงได้ด้วย เพียงแต่นำระบบ ISO 9000 เข้ามาใช้ เพราะว่ามันยังขาดเจตคติของผู้ปฏิบัติที่มีความกระหาย ทุกขณะจิตต่อการปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้นอยู่เสมอ อันเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในระบบบริหารคุณภาพ

แม้ว่าระบบการบริหารคุณภาพตามแบบ ISO 9000 (ปี 1994) จะได้พยายามเพิ่ม กลไกในการปรับปรุงคุณภาพเข้ามาบ้างก็ตาม แต่ก็ยังมีข้อจำกัด (เรื่องจิตใจคน)

แนวทางการบริหารคุณภาพทั้งสองแนวทางมิได้ขัดแย้งกัน ตรงกันข้ามการนำ แนวทางใดแนวทางหนึ่งไปใช้อย่างสุดขั้วย่อมมิใช่วิธีที่ฉลาด

ระบบบริหารคุณภาพที่ดีต้องรู้จักผสมผสานทั้งสองแนวทางเข้าด้วยกัน การบริหารคุณภาพของโรงเรียนก็ควรจะเลือกใช้ทั้งสองแนวทางเช่นเดียวกัน และการนำ TQM เข้ามาใช้นอกจากจะให้ผลในการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องมั่นคงในระยะยาวแล้ว ยังให้ผลในการปรับปรุงอย่างก้าวกระโดด เป็นบางช่วงได้ด้วย (สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, 28-29)

3. การประกันคุณภาพภายใน

การประกันคุณภาพภายใน เป็นการดำเนินการในลักษณะของการผสมผสานระหว่างกระบวนการบริหารและจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษาที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ เป็นการทำงานที่ต่อเนื่องตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2543 ข, หน้า 11) การประกันคุณภาพภายใน เป็นสิ่งที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา และเพื่อให้เป็นไปตามสาระใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ

3.1 ความหมายของการประกันคุณภาพภายใน

การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ทุกสถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อันประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล และการปรับปรุงการดำเนินการ โดยสถานศึกษาต้องจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการที่กำหนด ใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาและเป้าหมาย ปรัชญา ธรรมนูญสถานศึกษา กำหนดระยะเวลาการดำเนินการที่ชัดเจน ติดตามผลการดำเนินงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง และนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษาในการดำเนินงาน การเน้นการประสานงานและการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่ม ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง บุคลากรของหน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ของชุมชน มีการจัดทำผลรายงานผลการประกัน คุณภาพภายในเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนสาธารณชน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2543, หน้า 6) มีผู้ให้ความหมายการประกันคุณภาพภายในดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 8-9) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายใน เป็นกระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ต้องการ เป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา ร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและวิธีการ ลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน มีการบันทึกและ

ติดตามตรวจสอบผลงาน หาจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุงแล้วร่วมกันปรับปรุงแผนงานนั้น ๆ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ

รุ่ง แก้วแดง (2544, หน้า 104) ให้ความหมายการประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จากภายใน โดยมีบุคลากรของสถานศึกษา หรือโดยหน่วยงานในสังกัดมีหน้าที่กำกับดูแล สถานศึกษานั้น

การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการทำงาน ผู้บริหารต้องมีความตระหนัก เข้ามามีส่วนในการส่งเสริม สนับสนุน ร่วมคิด ร่วมทำ รวมทั้ง จะต้องมีการทำงานเป็นทีม โดยบุคลากรในสถานศึกษาต้องได้รับการเตรียมความพร้อมให้ มองเห็นคุณค่า และมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน และดำเนินการ อย่างต่อเนื่องร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยมีการติดตาม และกำกับดูแลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีหลายหน่วยงานได้ให้ หลักการสำคัญ ดังนี้

3.2 หลักการในการประกันคุณภาพภายใน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 11) ได้กำหนดหลักการ ในการประกันคุณภาพภายในไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกัน พัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้บุคลากรเสีย หน้าที่โดยเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2. การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ตามข้อ 1 ต้องทำให้การประกัน คุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรทุก คนในสถานศึกษาไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติโดย สถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผนตรวจสอบ ประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเป็นระบบมีความโปร่งใสและมีจิตสำนึกในการ พัฒนาคุณภาพการทำงาน

3. การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาไม่ว่าจะ เป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษาโดยในการดำเนินงานจะต้องให้

ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่ หรือหน่วยงานที่กำกับดูแล เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผนติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคมและประเทศชาติ

สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 ข, หน้า 9) ได้กำหนดหลักการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. ร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพไม่ใช่การจับผิดเป้าหมาย
2. บริหารจัดการตามปกติไม่ได้แยกส่วนการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายๆ ฝ่าย นับตั้งแต่ผู้เรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.3 วิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

สถานศึกษาจะต้องดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. จัดโครงสร้างการบริหารให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
2. แต่งตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และมอบหมายภารกิจเพื่อดำเนินการ
3. จัดระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอต่อการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
4. กำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา ที่ครอบคลุมสาระกระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนสถานศึกษาท้องถิ่น และมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงหลักการ สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้บุคลากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ
6. ดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษารวมทั้งมีการกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

7. คณะกรรมการดำเนินการ (ในข้อ 2) จะต้องมี การตรวจสอบ ทบทวน แล้ว จัดทำ รายงาน การ ดำเนินงาน โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม และจะต้องทำอย่าง ต่อเนื่อง เพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้จะต้องจัดให้ ผู้เรียนทุกคนและทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้ได้รับการประเมินผล สัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลัก และคุณลักษณะที่สำคัญด้วยเครื่องมือมาตรฐาน

8. สถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุ ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา พร้อม หลักฐาน ข้อมูลและผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ (ตามข้อ 7) เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

นอกจากนี้ สถานศึกษาจะต้องจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งจะเป็น เครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ อันจะนำไปสู่ ความมีมาตรฐานทางการศึกษาและเป็นที่ยอมรับในสากลต่อไป

การประเมินคุณภาพภายนอกจะเป็นการดำเนินการตามมาตรฐานการศึกษาที่ คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ซึ่งเป็นมาตรฐานเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียน มาตรฐานเกี่ยวกับการ สอนของครู และมาตรฐานเกี่ยวกับการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้น การประกัน คุณภาพการศึกษาภายในและการประกันคุณภาพภายนอก จึงมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน ดำเนินการโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) สถานศึกษา จะต้องให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษา ตลอดจนให้ บุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจของ สถานศึกษาให้ข้อมูลเพิ่มเติมได้ตามคำร้องขอของ สมศ. หรือบุคคลที่ สมศ. รับรอง (รุจิรี ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม, 2545, หน้า 74-76)

3.4 ระบบและกระบวนการประกันคุณภาพภายใน

ระบบการประกันคุณภาพภายใน หมายถึง ระบบการประเมินผล และการ ติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโดยบุคลากรของ สถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับ ดูแลสถานศึกษานั้น (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 : มาตรา 4)

สถานศึกษาจะต้องพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่ง ของกระบวนการบริหารและการปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงหลักการและกระบวนการดังต่อไปนี้

1. หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษามี 3 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 11)

1.1 จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษา ร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้ บุคลากรเสียหน้า โดยเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

1.2 การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามข้อ 1.1 ต้องทำให้การ ประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานจะต้อง วางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผนตรวจสอบประเมินผล และ พัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบที่มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพ การทำงาน

1.3 การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษาโดยในการดำเนินงานจะต้องให้ ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผลพัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตาม ความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ

2. กระบวนการการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของการประกัน คุณภาพ มี 3 ขั้นตอน คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 7)

2.1 การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน

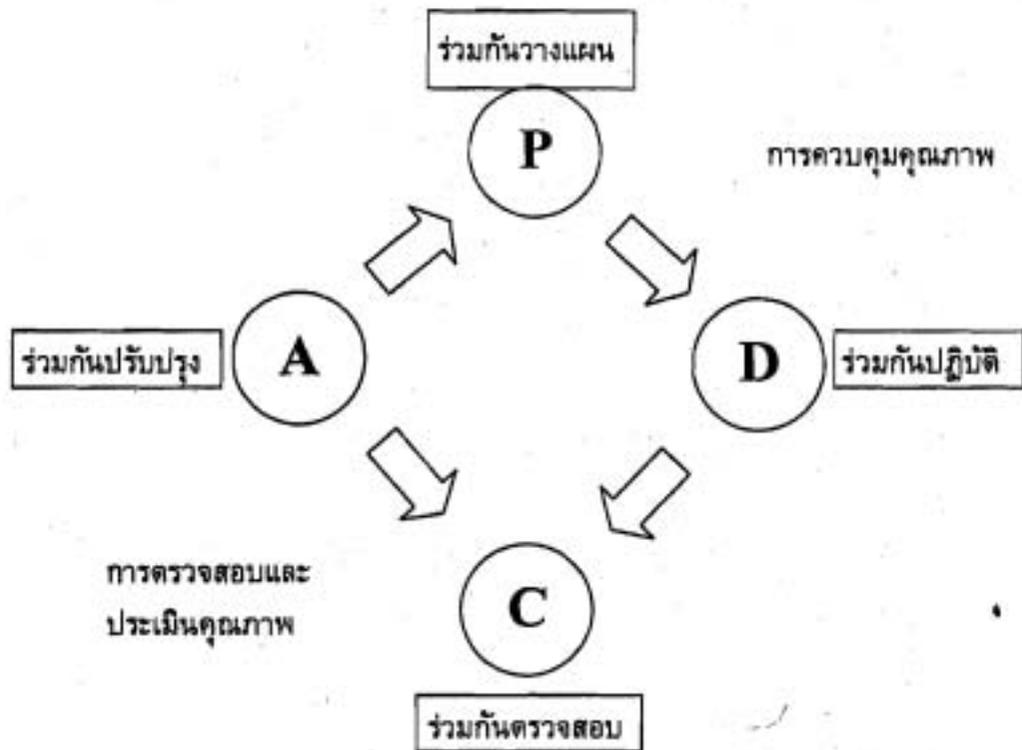
2.2 การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการ ดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

2.3 การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษา โดยสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดในระดับเขตพื้นที่การศึกษาฯ และระดับ กระทรวง

3. กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของหลักการบริหารที่เป็น กระบวนการครบวงจร (PDCA) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

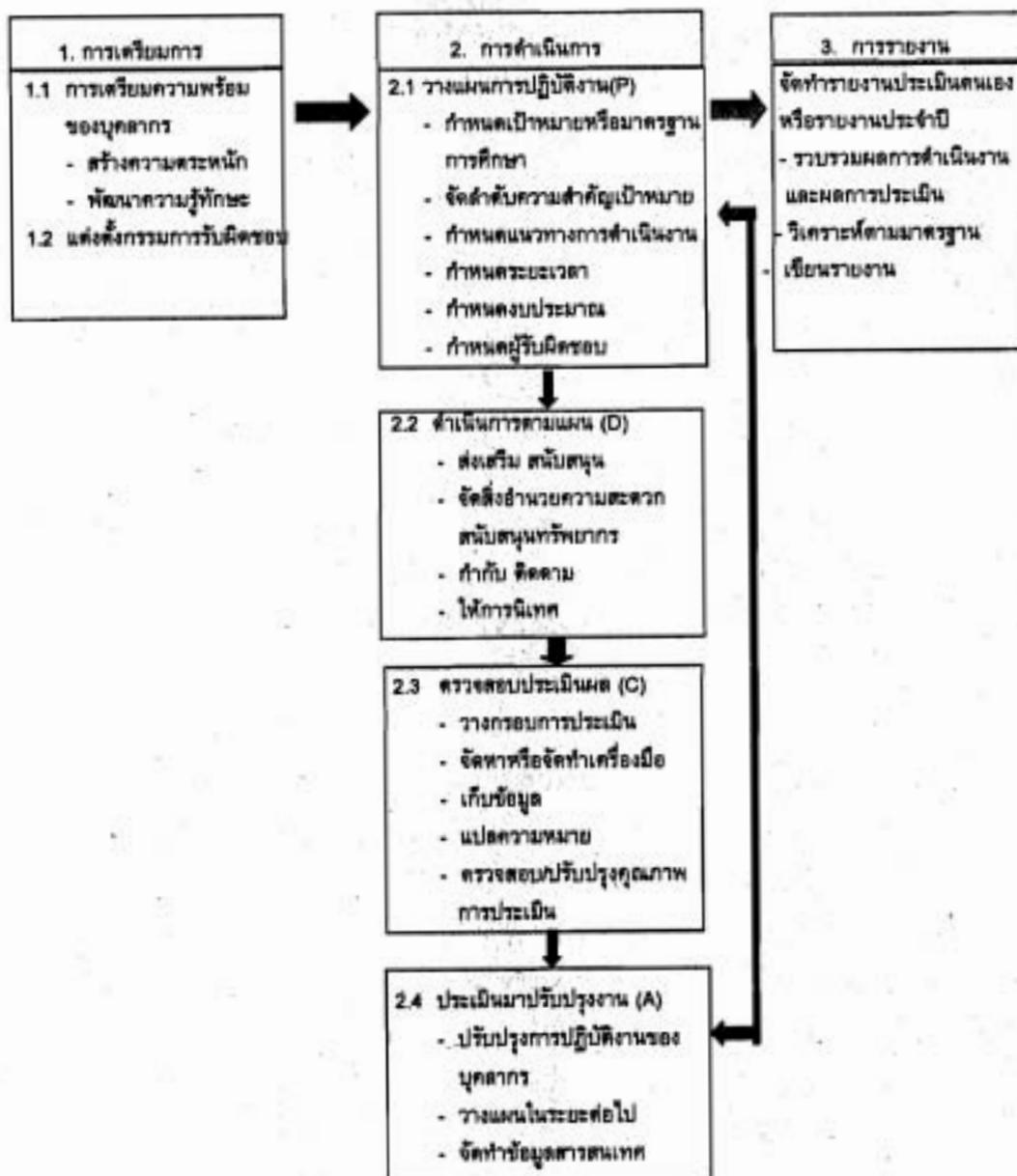
- 3.1 การร่วมกันวางแผน (Planning)
- 3.2 การร่วมกันปฏิบัติตามแผน (Doing)
- 3.3 การร่วมกันตรวจสอบ (Checking)
- 3.4 การร่วมกันปรับปรุง (Action)

เมื่อพิจารณากระบวนการการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของการประเมินคุณภาพและแนวคิดของการบริหารแบบครบวงจรจะเห็นว่ามีผลสอดคล้องกัน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 10)

ภาพแสดงความสัมพันธ์ของแนวคิดของการประเมินคุณภาพและการบริหารแบบครบวงจร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 7)

3.5 ขั้นตอนการดำเนินงานตามกระบวนการประกันคุณภาพภายใน
การดำเนินการประกันคุณภาพภายในตามกระบวนการที่กล่าวมาแล้ว มี
แนวทางและขั้นตอน ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพแสดงขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 13)

จากภาพขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน สามารถอธิบายรายละเอียดได้

ดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมการ ซึ่งการเตรียมการที่มีความสำคัญ คือ

1.1 การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยต้องสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในและการทำงานเป็นทีม ซึ่งจะจัดทำกรชี้แจงทำความเข้าใจ โดยใช้บุคลากรภายในสถานศึกษาหรือวิทยากรมืออาชีพจากภายนอก โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมรับทราบพร้อมกัน และต้องพัฒนาความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในให้บุคลากรทุกคนเกิดความมั่นใจในการดำเนินงานประกันคุณภาพ ด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการในแต่ละปี ต่อมาเน้นเนื้อหาการกำหนดกรอบและแผนการประเมิน การสร้างเครื่องมือประเมินและการรวบรวมข้อมูล ในช่วงท้ายเน้นเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการประเมินและการเขียนรายงานผลการประเมินตนเอง (Self Study Report)

1.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบในการประสานงาน กำกับ ดูแลช่วยเหลือสนับสนุนให้ทุกฝ่ายทำงานร่วมกันและเชื่อมโยงเป็นทีม โดยการตั้งคณะกรรมการพิจารณาตามแผนภูมิโครงสร้างการบริหารซึ่งฝ่ายที่รับผิดชอบงานใดควรเป็นกรรมการรับผิดชอบการพัฒนาและประเมินคุณภาพงานนั้น

2. ขั้นตอนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน

2.1 การวางแผน จะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบงาน ระยะเวลาและทรัพยากรที่ต้องใช้ สำหรับแผนต่างๆ ที่ควรจัดทำคือ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา แผนการประเมินคุณภาพและแผนงบประมาณ เป็นต้น

2.2 การปฏิบัติตามแผน ซึ่งในขณะดำเนินการต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา และผู้บริหารควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข จัดตั้งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการปฏิบัติ กำกับ ติดตามการทำงานทั้งระดับบุคลากร วิทยากร วิทยากร และให้การนิเทศ

2.3 การตรวจสอบประเมินผล ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่แสดงว่า การดำเนินงานที่ผ่านมามีบรรลุเป้าหมายเพียงใด โดยการประเมินต้องจัดวางกรอบการประเมิน จัดหาหรือจัดทำเครื่องไต จัดเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แปลความข้อมูล และการตรวจสอบ ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน

2.4 การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน เมื่อแต่ละฝ่ายประเมินผลเสร็จแล้วจะส่งผลให้คณะกรรมการรับผิดชอบนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์และแปลผลแล้วนำเสนอผลต่อผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร นำไปวางแผนในระยะต่อไป และจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศหรือการเขียนรายงานประเมินตนเอง

3. ขั้นตอนการจัดทำรายงานประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี เมื่อสถานศึกษาดำเนินการประเมินผลภายในเสร็จแล้วจะจัดทำรายงาน โดยเริ่มจากรวบรวม ผลการดำเนินงานและผลการประเมินมาวิเคราะห์จำแนกตามมาตรฐานการศึกษาและเขียนรายงาน

4. กิจกรรมการดำเนินการประเมินผลภายในสถานศึกษา

กิจกรรมเสนอแนะสำหรับการดำเนินการประเมินผลภายในของสถานศึกษา มีดังนี้ (สถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 23-160)

กิจกรรมที่ 1 การเตรียมความพร้อม เป็นการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดีของบุคลากรในสถานศึกษาพร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจและแต่งตั้งคณะกรรมการรวมทั้งการเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือสนับสนุนการประเมินผลภายใน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมย่อยดังนี้

1.1 สํารวจข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของบุคลากรในสถานศึกษา โดยมีวิธีการดำเนินงานดังนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของบุคลากรทั้งหมดในสถานศึกษา
- 2) สํารวจความรู้ความเข้าใจ เจตคติต่อการประเมินผลภายในของบุคลากร

1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลภายในของสถานศึกษา ซึ่งคณะกรรมการนี้ควรประกอบด้วย ผู้บริหาร คณะครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน รวมกันประมาณ 15-20 คน

1.3 จัดเตรียมงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานประเมินผลภายใน ซึ่งงบประมาณส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับปริมาณข้อมูลที่จะจัดเก็บ แหล่งข้อมูล ประเภทหรือวิธีการจัดเก็บข้อมูล ซึ่งได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ เป็นต้น

1.4 จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน ซึ่งต้องกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการในการประเมินผลภายในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การจัดเตรียมการจนถึงการสรุปผลและรายงานผลการประเมิน รวมทั้งระบบการติดตามการดำเนินงานอย่างชัดเจน โดยทุกกิจกรรมจะกำหนดเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น

1.5 การกำกับและติดตามประเมินผลภายใน ผู้บริหารหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายต้องติดตาม กำกับดูแลให้การดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามปฏิทินการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้

กิจกรรมที่ 2 การศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ผ่านมา เป็นการรวบรวมและนำข้อมูลพื้นฐานรวมทั้งผลการดำเนินงานของสถานศึกษาของตนเอง ซึ่งวิธีการดำเนินการ คือ จัดทำรายงานสภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้นำมาเป็นข้อมูลพิจารณาตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ ต่อไป ซึ่งข้อมูลควรประกอบด้วย

2.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของสถานศึกษา ได้แก่ ชื่อ ที่ตั้งขนาดสถานศึกษา จำนวนอาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ จำนวนครูอาจารย์ จำนวนนักเรียนลักษณะชุมชน

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ของสถานศึกษา ได้แก่ นโยบายด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ โดยรายงานว่ามีเป้าหมายอย่างไร และมีผลการดำเนินงานเป็นไปตามแผนมากน้อยเพียงไร พร้อมทั้งสรุปเป็นจุดอ่อน จุดแข็งของการดำเนินงานที่ผ่านมา

กิจกรรมที่ 3 การทำความเข้าใจกับบุคลากรในสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา เป็นการนำเสนอรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน และพร้อมที่จะร่วมมือกันดำเนินงานประเมินผลภายในต่อไป ซึ่งมีกิจกรรมย่อยดังนี้

3.1 สำนวความเข้าใจของบุคลากรในสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยจัดทำแบบสำรวจการรับรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

3.2 สำนวสภาพการประเมินผลภายในของสถานศึกษา โดยจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นของบุคลากรทั้งหมดของสถานศึกษา ซึ่งแบบสอบถามควรมีหัวข้อดังนี้

1) ลักษณะการดำเนินงานของสถานศึกษาในการประเมินผลภายในที่ผ่านมาเป็นอย่างไร กิจกรรมที่เกี่ยวข้องมีการทำ หรือไม่ทำอย่างไร

2) กิจกรรมที่สถานศึกษาดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาหรือไม่

กิจกรรมที่ 4 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน มาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่จะใช้ในการประเมิน เป็นการกำหนดเป้าหมายที่บุคลากรทุกคนในสถานศึกษารับรู้และร่วมกันจัดทำว่าจะมีการตรวจสอบการทำงานของตนเองในด้านใด เรื่องใดบ้าง ซึ่งวิธีการดำเนินงานควรมีขั้นตอนดังนี้

4.1 สํารวจความคิดเห็นของบุคลากรทุกฝ่ายว่าต้องการให้คณะกรรมการดำเนินงาน ประเมินผลภายใน สํานักงานในเรื่องใดบ้าง อย่างไรบ้าง

4.2 ให้บุคลากรทุกฝ่ายศึกษามาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้เปรียบเทียบกับกิจกรรมที่ สถานศึกษาดำเนินงานอยู่ว่า กิจกรรมใดที่ควรจัดทำแต่ยังไม่ได้จัดทำ กิจกรรมใดที่ทำอยู่แล้ว และกิจกรรมใดที่จะต้องทำเพิ่มเติมจากเดิม

4.3 กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินให้ครอบคลุมความต้องการของบุคลากรที่ แสดงไว้ซึ่งกิจกรรมย่อยที่ควรจัดทำมีดังนี้

1) จัดทำแบบสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเกี่ยวกับกิจกรรมและ หัวข้อที่ต้องการจะประเมิน

2) จัดทำแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิมแล้วว่ามีสิ่งใดจะนำมาใช้กับ การประเมินผลภายในได้บ้าง

3) กำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่จะทำการประเมิน

4) กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน โดยการศึกษา วิเคราะห์จากมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ในการประเมินที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น

กิจกรรมที่ 5 การกำหนดรอบการประเมิน เป็นการกำหนดแนวทางในการทำการ ประเมินผลว่าจะดำเนินการอย่างไร เมื่อใดและใครเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องใด ซึ่งวิธีการประเมิน จะขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวบ่งชี้ เช่น ใช้แบบสอบถามกับตัวบ่งชี้ที่เป็นความรู้ความเข้าใจ ใช้ แบบวัดทางจิตวิทยากับตัวบ่งชี้ที่เป็นนามธรรม ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมกับตัวบ่งชี้ที่มี พฤติกรรมที่สังเกตได้ ใช้แบบสัมภาษณ์กับตัวบ่งชี้ที่สะท้อนความรู้สึกหรือความคิดเห็น ใช้ วิธีการเก็บจากข้อมูลที่มีอยู่แล้วหรือข้อมูลเชิงประจักษ์ สำหรับกิจกรรมย่อยที่ควรจัดทำ คือ

5.1 กำหนดแหล่งผู้ให้ข้อมูลที่เหมาะสมในการประเมินแต่ละตัวบ่งชี้

5.2 กำหนดวิธีการเก็บข้อมูล

5.3 กำหนดขนาดตัวอย่าง

5.4 กำหนดระบบการจัดเก็บข้อมูล

5.5 กำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

5.6 กำหนดกรอบการประเมิน

กิจกรรมที่ 6 การกำหนดเกณฑ์การประเมิน ซึ่งมีกิจกรรมย่อยที่ควรจัดทำดังนี้

6.1 กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินตัวบ่งชี้

6.2 ตรวจสอบความเหมาะสมของเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินตัวบ่งชี้ โดยทำเป็น แบบสอบถาม

กิจกรรมที่ 7 การกำหนดวิธีการที่ใช้ในการประเมิน เป็นการที่คณะกรรมการผู้รับผิดชอบประเมินผลเลือกวิธีการ เครื่องมือกลุ่มผู้ให้ข้อมูล รูปแบบสอบถาม โครงสร้างคำถามที่จะใช้ และการสร้างเครื่องมือประเมินโดยเริ่มตั้งแต่สร้างคำถาม ตรวจสอบคุณภาพ ทดลองใช้ปรับปรุงก่อนนำมาใช้จริง

กิจกรรมที่ 8 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการกำหนดแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลที่จัดเก็บมาให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีกิจกรรมย่อยดังนี้

8.1 เตรียมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ โดยการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และศึกษาลักษณะข้อมูลเพื่อเลือกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เหมาะสม

8.2 ทำการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น อาจใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย หรือฐานนิยม เป็นต้น

8.3 กำหนดวิธีการนำเสนอข้อมูล เช่น เสนอในรูปตารางสถิติ หรือการบรรยาย หรือแบบกราฟ

กิจกรรมที่ 9 การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษา เป็นการนำผลการประเมินมาใช้วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองของสถานศึกษาต่อไป มีกิจกรรมย่อยดังนี้

9.1 สรุปผลการประเมิน

9.2 วิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของสถานศึกษา

9.3 ประเมินความต้องการจำเป็น

กิจกรรมที่ 10 แนวทางการพัฒนาสถานศึกษา เป็นการนำจุดอ่อนที่ค้นพบมาวิเคราะห์หาสาเหตุเพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐานต่อไป มีกิจกรรมย่อยดังนี้

10.1 วิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยการนำปัญหาที่เป็นจุดอ่อนมาระดมความคิดของกลุ่มผู้เกี่ยวข้องเพื่อหาสาเหตุและวิธีการแก้ไข

10.2 กำหนดวิธีการแก้ไขปัญหา

10.3 พัฒนาสถานศึกษาตามวิธีการที่กำหนด โดยจัดทำเป็นโครงการ

กิจกรรมที่ 11 การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง เป็นการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดได้รู้และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรายงานผลการประเมินตนเองควรประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไป มีประวัติสถานศึกษา ที่ตั้ง ลักษณะชุมชน แหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ของชุมชน เป็นต้น (2) อาคารสถานที่

(3) แผนภูมิโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา (4) บุคลากร (5) นักเรียน (6) งบประมาณ (7) วิทยาลัย (8) พันธกิจและแผนยุทธศาสตร์

ส่วนที่ 2 การประเมินคุณภาพภายใน ประกอบด้วย (1) ผลการประเมินตนเองตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละมาตรฐาน (2) สรุปผลการประเมินมาตรฐานแต่ละด้าน

กิจกรรมที่ 12 การใช้ประโยชน์จากการประเมินตนเอง เป็นกวนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ เพื่อพัฒนาปรับปรุงตนเองของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีกิจกรรมย่อยดังนี้

12.1 รายงานผลการประเมิน ซึ่งจะรายงานทุกฝ่ายให้รับทราบ

12.2 ปรับปรุงสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

3.6 ผลสำเร็จของการประกันคุณภาพภายใน

ผลสำเร็จของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาวัดได้จาก ตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 17)

ตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ได้แก่

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา
2. การทำงานเป็นทีมของบุคลากร
3. การสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้อง
4. การกำหนดผู้รับผิดชอบ
5. การประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
6. การบริหารงานตามระบบ PDCA
7. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพให้เป็นระบบงานปกติ
8. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
9. ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ก็ด้วยเงื่อนไขสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543)

1. ผู้บริหารตระหนักเห็นความสำคัญ ส่งเสริม สนับสนุนและร่วมคิดร่วมทำกับทีมงานในสถานศึกษา

2. บุคลากรทุกคนทุกฝ่ายได้รับการเตรียมความพร้อม มีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าร่วมคิดร่วมทำกับฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

3. สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดูแล ติดตามและกำกับกำกับการดำเนินการ ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

5. ยุทธศาสตร์ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ตัวปั้งชี้ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาดังกล่าว เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องนำมาพิจารณาในการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ถึงแม้ว่าการประกันคุณภาพภายในจะเป็นสิ่งที่อยู่ในกระบวนการบริหารการทำงานตามปกติ แต่ในสภาพ ปัจจุบันยังมีสถานศึกษาอีกเป็นจำนวนมากที่ยังทำไม่ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 53) จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ ภายในให้เกิดขึ้น ในสถานศึกษาโดยจะต้องมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานไปสู่ความสำเร็จ ดังต่อไปนี้

1. ยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นแกนหลักในการบริหารและดำเนินการ ร่วมกับแกนนำ อื่น ๆ เพื่อช่วยผลักดันส่งเสริม สนับสนุนและประสานให้บุคลากรภายในสถานศึกษาและ บุคลากรที่เกี่ยวข้องภายนอกร่วมกันทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาระบบการประเมินตนเองของ สถานศึกษาให้ผสมผสานกับการวางแผนการดำเนินงานและการปรับปรุงเพื่อพัฒนาคุณภาพทาง การศึกษาให้เป็นระบบครบวงจร รวมทั้งการกำกับดูแลให้มีการดำเนินงานดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

ภาวะผู้นำและความตระหนักของผู้บริหาร เป็นองค์ประกอบและเงื่อนไขสำคัญที่จะ นำไปสู่ความสำเร็จ ไม่ว่าจะใช้ระบบประกันคุณภาพภายในแบบใดก็ตาม ถ้าจะทำให้สำเร็จ ผู้บริหารจะต้องเห็นความสำคัญ เข้ามาบริหารจัดการและมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นคอยติดตาม กำกับ ดูแล ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่อง

2. ยุทธศาสตร์การทำงานเป็นทีม

การประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษามีใช่เป็นเรื่อง ของคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ และมีใช่เป็นการดำเนินการแบบต่างคนต่าง ทำ แต่เป็นเรื่องที่ทุกคนต้องทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และมีความเชื่อมโยงระหว่างภารกิจ ต่าง ๆ ของสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ ด้านบริหาร กิจการนักเรียน ให้บรรลุเป้าหมาย หรือมาตรฐานการศึกษาที่ต้องการ โดยจะต้องร่วมกันกำหนด..... การทำงานออกแบบการ ประเมินตนเอง และช่วยกันทำ พัฒนาปรับปรุง..... ปรีกษาหารือและฟังพาทอาศัยซึ่งกัน และกัน การทำงานเป็นทีมจะทำให้บุคลากรรู้สึกอบอุ่นสบายใจ เพราะมีเพื่อนร่วมทาง ถ้า สถานศึกษามีการทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็ง ก็จะทำให้การประกันคุณภาพภายในมีความต่อเนื่อง

และยั่งยืน ถึงแม้จะเปลี่ยนผู้บริหารหรือบุคลากรบางคนก็ยังดำเนินการต่อไปได้ เพราะทีมงานยังอยู่

3. ยุทธศาสตร์สร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจ

การที่สถานศึกษาจะมีการทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็งได้นั้นทุกคนในทีมจะต้องมีความตระหนัก มองเห็นความสำคัญของการประเมินตนเองว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน คุณภาพของสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งจำเป็นต่ออนาคตของสถานศึกษาและประเทศชาติ รวมทั้งจะมีความรู้ความเข้าใจว่าการประเมินตนเองก็คืองานในหน้าที่นั่นเองไม่ใช่งานที่เป็นภาระเพิ่มเติม นอกจากนั้นจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการประกันคุณภาพภายในด้วย จึงจำเป็นต้องสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรของสถานศึกษา โดยการจัดประชุมชี้แจง ฝึกอบรม การเรียนรู้จากเอกสาร คู่มือต่าง ๆ โดยผู้บริหารก็ต้องแสดงความตระหนักให้ผู้อื่นเห็นเป็นแบบอย่างและเข้ามามีส่วนร่วม

4. ยุทธศาสตร์การกำหนดผู้รับผิดชอบ

ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษาร่วมกันทำงานเป็นทีมจำเป็นจะต้องมีผู้รับผิดชอบในการประสานและกำกับ ติดตามดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความมั่นใจในการดำเนินงานเพื่อเป็นตัวกลางในการประสาน กำกับ ดูแลให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในและการดำเนินการให้เชื่อมโยงกัน โดยคณะกรรมการดังกล่าวอาจใช้กรรมการที่สถานศึกษามีอยู่แล้ว หรือในกรณีที่ไม่มีกรรมการใด ๆ เลย ก็อาจตั้งขึ้นมาใหม่โดยพิจารณาตามโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา เพื่อรับผิดชอบการประกันคุณภาพในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่เช่น ฝ่ายวิชาการรับผิดชอบเกี่ยวกับคุณภาพครู กระบวนการเรียนการสอน และผู้เรียน ฝ่ายบริหารรับผิดชอบเกี่ยวกับคุณภาพของบุคลากรในขณะเดียวกันก็มีคณะกรรมการดำเนินงานในภาพรวม ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารและผู้แทนของคณะกรรมการชุดต่าง ๆ

5. ยุทธศาสตร์การวางแผนและกำกับดูแล

การพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายใน จำเป็นต้องมีการวางแผนและกำกับดูแลที่ระบบ เพื่อให้การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการวางแผนการกำกับดูแลและจัดให้มีการประชุมตามระยะเวลาที่กำหนดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรายงานความก้าวหน้าของงานที่ทำไปแล้ว และช่วยกันพัฒนางานที่ทำต่อไป

6. ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมและการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้อง

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา นอกจากทำงานเป็นที่มระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษาเองแล้ว ควรจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานในเขตพื้นที่และหน่วยงานที่กำกับดูแล ในส่วนกลาง เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง และเป็นการระดมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพื่อช่วยกันพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

6. บทบาทของครูในการประกันคุณภาพภายใน

บทบาทสำคัญของครูในการประกันคุณภาพภายใน คือ การประกันคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งต้องมีการปฏิรูปการสอน เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา (รุ่ง แก้วแดง, 2544, หน้า 111-112) การปฏิรูปการสอนของครูเพื่อประกันคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วยบทบาทหน้าที่สำคัญ 3 ประการ คือ (1) การปฏิบัติงานปกติของครูอย่างมีระบบและกระบวนการ (2) การประเมินตนเอง และ (3) การรายงานผลการประเมินตนเอง ซึ่งครูแต่ละคนสามารถกำหนดกระบวนการทำงานของตนเองได้ อาจจำแนกเป็นขั้นตอนได้ดังนี้ (รุ่ง แก้วแดง, 2544, หน้า 94-96)

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเรื่องมาตรฐานการศึกษาและหลักสูตรให้เข้าใจ ถ้าเป็นไปได้ควรศึกษาให้ครบทั้งหน่วยของการเรียนที่อาจจะกำหนดเป็นภาคเรียนหรือทั้งปีการศึกษา และนำมาพัฒนาหลักสูตรรายวิชาที่ตนสอนอยู่

ขั้นตอนที่ 2 วางแผนการสอน ว่าควรจะสอนอย่างไร รวมทั้งจะต้องสามารถกำหนดสิ่งที่จะบรรลุผลหรือที่จะเกิดขึ้น หรือพฤติกรรมของนักเรียนที่จะเกิดขึ้นหลังจากได้รับการศึกษา โดยเน้นการจัดกิจกรรมและการใช้สื่อที่ส่งเสริมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 นำกระบวนการวิจัยเข้ามาใช้ในการสอนของครู และการเรียนของนักเรียน เพื่อสร้างสรรค์ความรู้ควบคู่การเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการสอน โดยทำงานร่วมกับผู้เรียน หมายความว่า ต้องลดบทบาทการบอกของครูมาเป็นการทำงานร่วมกับผู้เรียน โดยอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้มีบทบาทในการเรียนมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการสอน ว่าสิ่งที่ครูสอนไปนั้นบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด โดยวัดจากผลการเรียนรู้ของผู้เรียน พิจารณาเป็นรายบุคคลและรายชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนในวงจรต่อไป

ขั้นตอนที่ 7 บันทึกสรุปผลการสอน ว่าในคาบหรือหน่วยนั้นมีความสำเร็จ บรรลุตามเป้าหมายมากน้อยเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคที่ต้องแก้ไขอย่างไร มีคำแนะนำเพื่อจะนำไปปรับปรุงต่อไปอย่างไร โดยบันทึกทุกสิ่งทุกอย่างเอาไว้เป็นหนึ่งหน่วย เขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

**ภาพแสดงบทบาทของครูในการประกันคุณภาพภายใน
(พัฒนาจากกรอบการประกันคุณภาพภายใน)**

สำหรับบทบาทหน้าที่ของครูในการประกันคุณภาพภายในทั้งระบบควรเป็นดังนี้

1. มีการเตรียมความพร้อมของตนเอง โดยทำการศึกษาให้เกิดความรู้เข้าใจเกี่ยวกับหลักการ วิธีการ ขั้นตอนในการประเมินผลภายใน รวมทั้งพยายามสร้างเจตคติที่ดีต่อการประเมินภายใน
2. ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการให้ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปที่คณะกรรมการในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของการประเมินผลภายใน เช่น เข้าร่วมพิจารณาจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานด้านการประเมินผลภายในสถานศึกษา ร่วมกันพิจารณาจัดสร้างเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลลักษณะต่าง ๆ ในกระบวนการประเมินผลภายใน ร่วมกันทำการสำรวจเก็บข้อมูลที่คณะกรรมการสำรวจ ร่วมกันทำการวิเคราะห์ข้อมูล (หากมีความรู้ด้านการวิเคราะห์) ร่วมกันสรุปผลการประเมิน เป็นต้น
3. ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา ในการร่วมกันกำหนดจุดประสงค์ กำหนดมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ในการประเมินด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาเอง และร่วมกันกำหนดเกณฑ์การตัดสินมาตรฐานและตัวบ่งชี้ในด้านต่าง ๆ
4. ปฏิบัติหน้าที่หลักหรือหน้าที่ประจำที่รับผิดชอบอย่างมีระบบ ตามกระบวนการและสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา เช่น ในหน้าที่การสอนต้องมีการพัฒนาหลักสูตรและแผนการ

สอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ จัดเตรียมเนื้อหาสาระที่ถูกต้องเหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียน การสอน จัดทำสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพตรงตามจุดประสงค์การเรียนการสอน จัดกิจกรรม วิธีการเรียนรู้ที่สร้างให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่าหาความรู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง เลือกวิธีการ ประเมินผลการเรียนหลากหลายและเหมาะสมรวบรวมผลสรุปผล ประเมินการเรียนการสอน พฤติกรรมของผู้เรียน นำผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เป็น ต้น

กิจกรรมท้ายบท

1. จงอธิบายวิธีการดำเนินการประกันคุณภาพเพื่อมุ่งสู่มาตรฐาน
 2. บทบาทของครูมีความสำคัญอย่างไร ในการประกันคุณภาพภายใน
-